

Галина Стародубець, Володимир Стародубець

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ ВІДНОВЛЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ В 1944-1946 РОКАХ

У статті розкриваються особливості процесу відновлення радянської влади в західних областях України крізь призму діяльності організаційних структур КП(б)У. Аналізується кількісний склад обласних партійних організацій, динаміка їх росту та специфіка формування первинних осередків.

Ключові слова: КП(б)У, партійні організації, райком, обком, західні області України.

Зважаючи на події останнього часу, наслідком яких стали потужні тектонічні розломи української державності як у територіальній, так і в ідеологічній, суспільно-політичній та інших площинах, особливої актуальності набуває питання наукового переосмислення історичних подій, пов'язаних з процесом формування українського державно-політичного організму як єдиного цілого. У контексті сказаного, тема відновлення радянської влади в західних областях України в 1944 р. та її утвердження впродовж наступних років, привертає особливу увагу.

Окремі аспекти цієї проблеми досліджуються як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. Переважна більшість дослідників розглядає її з точки зору військово-політичного протистояння УПА чи повстанського підпілля з радянською владою, або економічних процесів (індустріалізація, колективізація тощо). Її політична складова, зокрема, роль і місце в цьому процесі більшовицької партії, досі не стала предметом окремого наукового вивчення, хоча окремі питання проблеми висвітлюються в роботах Т. Першиної, Е. Білоуса, О. Штейнли, С. Монченка, Г. Стародубець.

Мета нашої статті - розкрити особливості процесу відновлення радянської влади в західних областях України крізь призму діяльності організаційних структур КП(б)У, як політичного ядра сталінського варіанту тоталітарної системи.

Процес відновлення та формування органів влади в Західній Україні відразу після звільнення її від німецьких окупантів у 1944 році мав планомірний і організований характер. Він проходив у

відповідності до постанови РНК СРСР і ЦК ВКП(б) від 21 серпня 1943 р. «Про невідкладні заходи по відбудові господарства в районах, визволених від німецької окупації». Ще напередодні визволення західних областей України, 13 жовтня 1943 року, ЦК КП(б)У зобов'язав обкоми партії східних областей та наркомати УРСР відрядити в розпорядження відділів кадрів ЦК КП(б)У всіх працівників, які раніше працювали в західному регіоні[1, с.93]. Використовуючи досвід відбудовчих процесів у Лівобережній Україні, Центральний Комітет КП(б)У ініціював формування оперативних груп партійно-радянського, комсомольського і господарського активу, які стали ядром майбутніх органів влади і управління західних областей. Просуваючись за фронтом, вони під керівництвом перших секретарів І. Профатилова (Волинський обком партії), С. Олексенка (Дрогобицький), І. Грушецького (Львівський), В. Бегми (Рівненський), М. Слоня (Станіславський), І. Компанця (Тернопільський) та І. Зеленюка (Чернівецький) на зайнятій території негайно приступали до розбудови партійних, радянських і комсомольських структур на місцях [2, с.402]. Їхнє завдання полягало в тому, щоб у найкоротші терміни організувати роботу, насамперед, апарату обласних, районних та міських комітетів КП(б)У як центрів політичної влади на місцях та силових структур - управлінь та відділів НКДБ, НКВС, прокуратури та суду. Такий алгоритм процесу встановлення радянської влади визначався специфікою її основного завдання в регіоні - придушення національно-визвольного руху УПА та повстанського підпілля. Всі решта завдань, як от: відбудова зруйнованого господарства, колективізація села, налагодження культурно-побутової, освітньої, медичної тощо сфер життєдіяльності краю були, по суті, похідними від нього.

Початок відновленню радянського режиму в західних областях УРСР поклало звільнення їх унаслідок успішно проведеної Рівненсько-Луцької операції, розгорнутої з'єднаннями 13-ї та 60-ї армій 1-го Українського фронту 27 січня 1944 р. 2 лютого радянські війська зайняли міста Рівне і Луцьк. Паралельно з військами рухалася й мобільна оперативна група на чолі з першим секретарем обкому партії В. Бегмою, яка відразу після звільнення адміністративних центрів області займалася легалізацією органів більшовицько-радянської влади на місцях.

У випадку, коли вона не встигала за рухом діючої армії, «представники радянської влади (зокрема, у 15 населених пунктах

області) були обрані з допомогою політпрацівників 34-ї стрілецької дивізії»[3, с 118]. З цього приводу варто зауважити, що військові ради армій приймали спеціальні директиви, в яких роз'яснювали командирам і політпрацівникам частин та з'єднань важливість такого заходу, адже без встановлення місцевої влади неможливо було організувати допомогу фронтові в ремонті доріг і мостів, постачанні продовольства тощо. Так, 5 лютого 1944 р. 13 армія 1-го Українського фронту прийняла з цього приводу спеціальну директиву «Про призначення тимчасових уповноважених радянської влади у визволених селах». У населених пунктах, де дислокувалися частини 1-го гвардійського кавалерійського корпусу цієї армії, відразу розпочався підбір уповноважених, при цьому особливу увагу зверталось на те, щоб до їх числа «не потрапили ворожі елементи польських і українських буржуазних націоналістів» [4, с 21].

У відповідності з адміністративним поділом, Рівненська область на час звільнення її в лютому 1944 р. складалася з «9 міст, в тому числі одного обласного підпорядкування, 30 районів та 810 сілрад»[5, арк. 2]. Якщо взяти до уваги, що найважливішим критерієм відбору керівних партійно-радянських кадрів для потреб регіону загалом, та області, зокрема, виступала їхня партійна приналежність, тобто членство в лавах ВКП(б) чи, принаймні, комсомолу, то цілком очевидним є той факт, що база для їх підбору була дуже вузькою, тому питання кадрового заповнення ключових посад партійно-радянських органів влади стояло тут надзвичайно гостро. Згідно з офіційною інформацією, у зазначений нами відрізок часу «із 515 необхідних по штату керівних партпрацівників області було лише 183 особи»[5, арк. 210], переважну більшість з яких складали не місцеві.

Впродовж лютого - перших чисел березня 1944 р. «було звільнено 10 з 30 районів Волинської області»[5, арк. 210]. Туди відразу було спрямовано 98 управлінців, серед яких нараховувалося 34 партпрацівники. Паралельно з цим, обком партії на чолі з І. Профатилевим ініціював комплектування «груп керівних працівників для трьох, суміжних з визволеними, районів, котрі за першої ж нагоди мали виїхати у вказані райони для роботи, а до цього надавали допомогу в роботі колегам звільнених територій. Три такі групи було скомплектовано для районів - Маневицького в складі 5 чол., Камінь-Каширського - 8 чол., Любешівського в складі 6 чол.» [6, арк.6]. Першочергове завдання представників партійно-

радянських органів влади полягало у тому, щоб відразу після приходу у місто зайнятися: «допомогою Червоній армії, організацією органів радянської влади, виявленням усіх колишніх депутатів міськ-, рай- і сільрад з тим, щоб залучити їх до утворення місцевих органів влади, призначенням тимчасових керівників організацій та установ» [7, арк. 7]. Їх зусиллями мережа відновлюваних органів радянської влади в особі міських і районних партійних комітетів та відповідних виконкомів Рад депутатів трудящих була сформована до кінця 1944 року.

У період весняного наступу Червоної армії в ході Проскурівсько-Чернівецької операції 15 квітня було визволено Тернопіль. Оперативна група на чолі з І. Компанцем ще до цієї дати розгорнула комплекс організаційних заходів з метою встановлення влади на місцях. У результаті її діяльності «на 25 травня 1944 р. усі звільнені райони Тернопільської області були укомплектовані головами райвиконкомів і завершувався процес призначення там секретарів райкомів (перших і других) та секретарів по кадрах» [8, арк. 88]. Однак, «у зв'язку з тим, що Тернопіль внаслідок запеклих боїв був майже повністю зруйнований, у Чорткові протягом 1944—1946 рр. перебували обком партії, облвиконком та інші обласні установи» [9, с. 564]

Львівський обком КП(б)У та облвиконком 23 квітня 1944 р., тобто ще задовго до звільнення області прийняли постанову про створення оперативних груп для районів Львівщини. «Із числа евакуйованих працівників Львівського обкому було сформовано оперативну групу для роботи у Кременецькому районі Тернопільської області чисельністю 56 осіб» [10, с. 193]. На початку травня у с. Піски Берестечківського району на Волині були створені для суміжних районів Львівщини «Лопатинська (64 особи), Бродівська (105 осіб) і Підкаменська (75 осіб) групи», які пересувалися разом з фронтом до місць свого призначення. «Крім того було утворено 6 партійних груп для допомоги Волинській, Ровенській та Тернопільській областям у кількості 187 чоловік» [11, арк. 8]. Безпосередньо у Львів члени бюро обкому та міськкому партії на чолі з І. Грушецьким прибули тільки 27 липня 1944 р. услід за частинами Червоної армії і відразу приступили до формування партійних структур міста.

5 серпня було звільнено 12 сільських районів Дрогобицької області та м. Перемишль. Катастрофічно не вистачало партійно-

радянських працівників. Так, у Мостиську керівництво районом здійснювали тільки голова райвиконкому та другий секретар райкому[12, арк.1]. Зважаючи на нестачу кадрів, обком КП(б)У відрядив частину обласного партійного і радянського активу, а також значну кількість працівників досі окупованих районів, в уже звільнені для «допомоги в організації і відновленні там радянської влади; мобілізації населення на допомогу наступаючій Червоній армії; проведення польових робіт; мобілізації до лав Червоної армії; відселення населення з 25-км прифронтової зони та низки інших питань»[11, арк.8]. Після звільнення Мостиського та Ходорівського районів «обком КП(б)У і вся база переїхала в м. Ходорів, а потім - у м. Миколаїв. І обком уже на місці безпосередньо керував організацією роботи в звільнюваних районах»[13, с82].

26 липня бюро Дрогобицького обкому спільно з облвиконкомом прийняло постанову про організацію роботи на звільнених від ворога територіях. Традиційно таким документом визначалися завдання оперативним групам із відновлення роботи органів радянської влади. Секретарі міськ- і райкомів КП(б)У, голови виконкомів місцевих Рад депутатів трудящих зобов'язані були «зі всіма своїми працівниками міст і районів просуватися за передовими частинами Червоної армії в напрямку своїх районів з тим, щоб бути в місті чи районі в день його звільнення»[7, арк.7]. Після звільнення 6 серпня обласного центру -м. Дрогобича, разом з частинами Червоної армії в місто ввійшло обласне керівництво, а на другий день прибула решта службовців обкому КП(б)У, облвиконкому та інших обласних організацій.

Напередодні вступу частин Червоної армії на терени Станіславщини, ЦК КП(б)У своїм рішенням відновив Станіславський обкоми партії та комсомолу й облвиконком. До часу повного звільнення теренів області від фашистських окупантів (2 жовтня 1944 р.) їх тимчасовим місцем перебування став Снятин [14, с.72]. З точки зору адміністративно-територіального поділу область включала у себе «36 районів, 12 міст, райони об'єднували 695 сільських рад». Однак, на початок червня 1944 року було звільнено «не повністю 12 районів і м. Коломию (169 сільрад)»[15, арк.1]. З метою відновлення діяльності органів державної влади у визволених регіонах області та налагодження господарського життя, «обкомом КП(б)У із наявних працівників створювалися оперативні групи по 3-7 осіб, очолювані секретарями райкомів партії, які спрямовувалися у райони для виконання поставлених завдань»[16, арк.15]. Для прикладу. 26 липня

1944 р. одна з них була відряджена відділом кадрів обкому зі Снятина в Ярмчанський район, де 28 липня її члени приступили до виконання своїх обов'язків. Впродовж наступних 26 днів ними було проведено значну роботу з відновлення і укріплення органів радянської влади»[17, арк.1]. Їх зусиллями в районі було сформовано райком партії, райвиконком, районні відділи НКВС та НКДБ, відділ районного зв'язку. На 1 жовтня 1944 року на бюро обкому вже було затверджено склад 2 міськкомів КП(б)У (Станіславського та Коломийського) і 22 райкомів»[17, арк.16].

Таким чином, на момент звільнення території західноукраїнських областей від німецьких загарбників, відділи кадрів відповідних обкомів партії зуміли забезпечити в мінімальній кількості основними керівними партійно-радянськими кадрами значну кількість своїх районів. На 1 серпня 1944 р. у звільнених районах Волинської, Дрогобицької, Тернопільської, Львівської, Станіславської та Чернівецької областей із 220 райкомів та 19 міськкомів партії, що діяли до війни, відновили свою роботу 180 райкомів і 15 міськкомів[18, арк.2]. Дещо раніше, вже в квітні 1944 р., розгорнули свою «діяльність Волинський, Ровенський, Тернопільський та Чернівецький, а згодом (у липні) - Дрогобицький, Львівський і Станіславський виконкоми обласних Рад депутатів трудящих»[19, с. 122]. Однак, недостатня кількість комуністів виступала стримуючим чинником процесу комплектування у звільнених районах апаратів партійних та радянських органів влади. Це «примувало обкоми КП(б)У при розстановці керівних кадрів направляти в райони лише секретаря райкому, голову райвиконкому та 1-2 заввідділами, або інструкторів»[11, арк.10]. Вони складали організаційне ядро партійно-радянської влади на місцях і від їх ділових якостей залежали темпи її відновлення. Варто відзначити, що з моменту звільнення території Західної України і до кінця війни, «головним і єдиним уособленням влади тут була саме Червона армія. Партійні і радянські органи були настільки слабкими і безпорадними, що без збройних сил не могли навіть захистити самих себе, не те що здійснювати свою владу в регіоні. Саме армія брала безпосередню участь у встановленні і утриманні на західноукраїнських теренах комуністичного режиму після відступу німецьких військ і саме на її багнетах цей режим тільки й тримався»[4, с.8].

Більшовицька влада усвідомлювала, що перемогти спротив західних українців можливо лише за умови розчленування їх соціуму

на окремі сегменти з паралельним формуванням в середині їх груп-антиподів за різними ознаками, як от: класової приналежності (багаті куркулі - бідняки), релігійно-етнічних відмінностей (українці - поляки; католики - православні) тощо. Але найбільш ефективним виявився традиційно використовуваний у всіх без винятку колоніальних практиках метод залучення на бік правлячого режиму вихідців з місцевого населення шляхом надання їм низки преференцій, як правило, у вигляді доступу до керівних посад, нехай навіть низового рівня. Однією з умов отримання номенклатурної посади була наявність партійного квитка члена ВКП(б).

Політико-управлінською основою процесу відбудови Західної України стало створення мережі компартійних організацій, котра в повоєнний період була практично відсутньою. Тому в низці першочергових завдань обкомів партії одне з основних місць займало питання створення партійної інфраструктури і своєї опори серед населення - парторганізацій, шляхом залучення в лави ВКП(б) селян, робітників, службовців, інтелігенції. З цією метою Політбюро ЦК КП(б)У ще 1 листопада 1943 р. видало постанову «Про створення парторганізацій у визволених від німецької окупації районах України та покращення керівництва ними»[20, с 336-337]. Загалом, варто зазначити, що завдання збільшувати чисельність партійних лав, водночас з вимогами рішучої боротьби з національно-визвольним рухом, ЦК КП(б)У ставив майже у кожній наступній постанові.

Станіславська обласна партійна організація станом на 20 серпня 1944 року нараховувала 689 членів ВКП(б) і 113 кандидатів (всього - 802 особи)[21, арк.1] Впродовж наступного місяця цей кількісний показник змінився: «парторганізація мала 1043 комуністів і 250 кандидатів»[22, арк.4], а на 1 жовтня вона нараховувала «1587 комуністів, з яких - 1269 членів ВКП(б) і 318 - кандидатів у члени ВКП(б)»[21, арк.53]. Незважаючи на об'єктивні труднощі, така динаміка спостерігалася впродовж наступних років.

На початок березня 1944 року в Рівненській області було зареєстровано всього 803 комуністи і 215 кандидатів у партію [23, арк. 206], абсолютна більшість з яких «прибула зі східних областей України»[24, арк.1]. Через два роки ситуація кардинально змінилася - на початку весни 1946 р. обласна парторганізація нараховувала вже «2779 членів і 821 кандидата в члени ВКП(б). Тільки впродовж 1945 і березень 1946 р. прийнято в члени партії 233 особи, з них місцевих 14 і в кандидати - 220, з місцевих - 23» [23, арк.27]. Схожою була ситуація й у Волинській області, партійна організація якої «на 1

листопада 1944 року в своєму складі мала 1302 члени ВКП(б) і 356 кандидатів, які об'єднувалися в 167 первинних партійних організаціях» [26, арк.22]. У Львові «на кінець липня 1944 р. вже діяло 56 первинних партійних організацій, які об'єднували 712 членів та 207 кандидатів у члени партії» [10, с 196].

Загалом, за підрахунками вітчизняних науковців, уже 1 серпня 1944 р. у регіоні було створено 556 первинних партійних організацій, 32 кандидатські та дві партійно-комсомольські групи, що об'єднували 5709 членів і кандидатів партії [26, с.69]. До кінця 1944 р. тут діяли 1145 первинних партійних організацій (18560 членів і кандидатів партії). З них: у Волинській - 1899, Дрогобицькій - 2197, Львівській - 4455, Рівненській - 2459, Станіславській - 2637, Тернопільській - 2388 і Чернівецькій - 2518 партійців. А через рік - до кінця 1945 р. в цих областях було вже 2452 первинні парторганізації, які об'єднували 33165 членів і кандидатів ВКП(б) [27, С.403].

Характерною особливістю якісного складу комітетів більшовицької партії в західних областях УРСР було абсолютне домінування у них осіб, відряджених за рознарядкою ЦК КП(б)У, тобто не місцевих. Частково ситуація почала змінюватися з другої половини 1945 року, коли вище партійне керівництво держави та республіки все більшу увагу почало акцентувати на необхідності залучення на свою сторону місцевих активістів, у тому числі - шляхом прийняття їх до лав ВКП(б). У результаті проведеної в цьому напрямку роботи, на початку 1946 року, порівняно з 1944 р. спостерігалось стрімке зростання лав більшовицької партії, що ілюструють цифри, наведені в Таблиці 1.

Таблиця 1

**ДИНАМІКА ЧИСЕЛЬНОГО СКЛАДУ ПАРТОРГАНІЗАЦІЙ
ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ** 23, арк. 931

назва області	загальна кількість						ріст організації за звітний період	
	станом на 1.01.45 р.			станом на 1.01.46 р.				
	членів ВКП(б)	канд. у члени ВКП(б)	первинних комітетів КП(б)У	членів ВКП(б)	канд. у члени ВКП(б)	первинних комітетів КП(б)У	к-ть кому-ністів	%
Волинська	1899	1476	423	2949	2233	716	1050	55
Дрогобицька	2197	1716	481	3732	2867	865	1535	69
Львівська	4284	3188	1096	7462	5722	1740	3178	74
Ровенська	2429	1847	582	3600	2779	821	1171	48
Станіславська	2164	1707	457	3597	2807	790	1433	59
Тернопільська	2306	1783	523	5116	3999	1117	2810	120

Однак, варто зазначити, що статистичну інформацію, котра подавалася в Київ місцевими партійними чиновниками слід сприймати з певним застереженням. Оптимістичні цифри, подані у наведеному документі, дещо суперечать даним, котрі містяться в інших офіційних звітах західноукраїнських обкомів КП(б)У. Для прикладу, згідно з інформацією, поданою у Таблиці 1, Тернопільська обласна парторганізація тільки впродовж 1945 року зросла на 120%, тоді як у зведеній таблиці про «Чисельний склад КП(б)У по областях» станом на липень 1946 р., знаходимо дещо інші показники - на той час вона об'єднувала 4204 особи, тобто на 902 комуністи менше, ніж півроку назад. Більше того, у цій же області, відсоток комуністів у липні 1946 року становив 90,6 від числа тих, хто входив до обласної організації в червні 1941р. [28, арк.4]. Принагідно зауважимо, що схожою була ситуація й у решти парторганізаціях західноукраїнських областей, крім Львівської та Ровенської, де ця цифра становила, відповідно - 131,2% і 103,9%.

Не менш важливою особливістю процесу формування організаційної мережі КП(б)У в західних областях України у досліджуваний нами період було те, що її «вузловими центрами», як правило, виступали або партійно-радянські органи влади, або так звані силові структури. Для прикладу, в Станіславській області первинні комітети більшовицької партії були створені вже до 1 червня 1944 р. у районних комітетах КП(б)У та районних відділах НКДБ або НКВС[29, арк.47]. Відразу після визволення «в кожному районі Дрогобиччини діяло 3-4 первинних організації, котрі склалися з комуністів, які працюють в районних закладах» [30, арк.146]. Кількість членів ВКП(б) загалом по західноукраїнських районах у 1944 р. була доволі мізерною і, залежно від його величини і віддаленості від обласного центру, «коливалася від 15 до 102 людей», а кількість «первинних парторганізацій у значній більшості районів складала від 3 до 5» [25, арк.23]. В основному це були партійні осередки, які діяли в райкомі КП(б)У, виконкомі районної Ради депутатів трудящих та силових структурах (райвідділах НКВС, НКДБ, прокуратури і суду), об'єднаних в одну організацію. «На багатьох промислових підприємствах, у державних установах, навчальних закладах, у переважній більшості сіл не було первинних організацій» [31, с 100]. Яскравою ілюстрацією сказаному є цифри, наведені у Таблиці 2.

Таблиця 2

**ПЕРЕЛІК ПЕРВИННИХ ОРГАНІЗАЦІЙ КП(Б)У ВОЛИНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ СТАНОМ НА КІНЕЦЬ СЕРПНЯ 1944 Р. 44 Р.[25, арк.23]**

№ пп	Тип первинних парторганізацій	Кількість первинних	В їх складі		
			членів ВКП (б)	кандидатів у члени ВКП (б)	всього
1	Виробничі підприємства	1	3	-	3
2	Підприємства транспорту	18	117	43	160
3	Підприємства зв'язку	2	16	8	24
4	Будівельні організації	1	6	1	7
5	Підприємства торгівлі	1	5	4	9
6	Парторганізації апаратів парторганів	34	249	30	279
7	Парторганізації обласних і міських закладів	36	446	135	581
8	Парторганізації закладів сільських райцентрів	69	405	120	525
9	Сільські територіальні	5	24	8	32
Всього		167	1271	349	1620

Як видно з документу, абсолютна більшість парторганізацій - 83% від їх загальної кількості, зосереджувалася в обласному та районних центрах, найбільших містах області, в установах партійних або радянських органів влади. Наступною ланкою концентрації комітетів більшовицької партії були підприємства транспорту -10,7% від загального числа. Причина такого значного зосередження комуністів саме на цих підприємствах (вузлових залізничних станціях) крилася у важливому стратегічному значенні останніх. їх працівники - від керівників до обслуговуючого персоналу, перед призначенням проходили ретельну перевірку на предмет можливої співпраці з націоналістичним підпіллям і здебільшого набиралися з числа комуністів, відряджених зі східних областей України. Зовсім незначний відсоток складали парторганізації, створені в установах і закладах, переважна більшість працівників яких були вихідцями з місцевого населення. Отже, статистика засвідчує, що партійні організації західних областей України в 1944 р. практично повністю формувалися з приїжджих. Така кадрова політика КП(б)У стала основною причиною формування специфічної територіальної конфігурації її організаційної мережі в рамках західноукраїнських областей.

Упродовж наступних двох років ситуація не зазнала принципових змін, оскільки переважна більшість комуністів і надалі

зосереджувалася в партійно-радянських органах влади та силових структурах. Так, наприкінці 1946 року «на обліку в Тернопільській обласній організації КП(б)У нараховувалося 3928 комуністів, 1142 кандидати в партію», з яких «1334 осіб (26,3%) працювали в МВС, МДБ, судах і прокуратурі, 695 (13,8%) - партійних органах»[32, арк.13]. Районні організації більшовицької партії продовжували залишатися малочисельними. Наприклад «Золотниківська парторганізація складалася із 42 комуністів, з яких 11 працювало в органах МДБ і МВС, 16 в партійних і комсомольських органах і тільки 2 в сільському господарстві. Коропецька у своєму складі мала 48 членів, з яких 18 працювали в органах МДБ, МВС і прокуратури, в партійно-комсомольських - 13 і троє в сільському господарстві»[32, арк. 13-14]. Така картина була доволі типовою не тільки для Тернопільської, але й для решти західноукраїнських областей. Вона яскраво ілюструє характер насадженої в регіоні системи влади: по-перше, по суті своїй вона була диктатурою більшовицької партії, по-друге - експортованою ззовні, оскільки її осердя складали відряджені зі східних регіонів республіки комуністи, по-третє - орієнтована на силові методи встановлення (чисельно найбільший загін членів ВКП(б) десантовувався в силові структури). Щодо останнього, то важливо підкреслити його універсальність, на яку звертають увагу й зарубіжні науковці, наголошуючи, що ще напередодні війни «серед комуністів - службовців особливо значною була питома вага управлінців, військовослужбовців і працівників каральних органів»[33].

Отже, процес відновлення/встановлення радянської влади в західних областях України проходив паралельно з визволенням цих територій Червоною армією. Центрами акумулювання всієї повноти владних повноважень виступали обласні, районні та міські комітети КП(б)У, котрим «відводилася роль провідників партійних рішень у роботу місцевих Рад, їхніх виконавчих комітетів, обласних управлінь республіканських і союзних міністерств та відомств тощо»[10, с.196]. В умовах повоєнного часу спостерігалось зростання їх функціонального навантаження, зумовлене не тільки необхідністю організації відбудовчих процесів у регіоні, але й мобілізації сил для збройної боротьби з національним рухом і формування відповідної сталінській системі ідеологічної атмосфери. Оскільки основною опорою радянської конструкції політичної влади виступали комітети більшовицької партії - від первинних до обласних, то ключове

завдання влади полягало в розширенні організаційної мережі КП(б)У за рахунок кількісного зростання легіону комуністів.

Список використаних джерел

1. Петляк Ф. Партийное руководство Советами на Украине в годы Великой Отечественной войны (1941-1945). - К.: Вища школа, 1986. - 182 с; 2. Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною / відп. ред. Ю. Сливка, - К., 1989. - 484 с; 3. Масний О. Організаційно-партійна робота Компартії України в роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945). - Львів, 1981.; 4. «Особые папки» Сталіна і Молотова про національно-визвольну боротьбу в Західній Україні у 1944-1948 рр. Збірник документів / Упор. Я. Дашкевич, В. Кук. - Львів, 2010. - 594 с; 5. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі - ЦДАГО України). - Ф.1. - Оп.75. - Спр.61.; 6. Держархів Волинської області. - Ф. П.1. - Оп.2. - Спр. 7.; 7. ЦДАГО України. - Ф. 1. - Оп. 23. - Спр. 823.; 8. ДАТО. - Ф. п-1. - Оп.1. - Спр. 154.; 9. Історія міст і сіл Української РСР: в 26 т. - Тернопільська область / Головна редколегія: Тронько П. [та ін.] / Редколегія тому: Нечай С. [та ін.]. - К., 1973. - 640 с; 10. Гулай В. Кадрова політика радянського режиму в західних областях України (друга половина 40-х - 50-ті роки ХХ століття) // Вісник Львівського університету. Серія історична. - 2002. - Вип. 37(2). - С 190-204.; 11. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.45. - Спр. 963.; 12. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.23. - Спр.823.; 13. Сафонова С, Скопец М. Партійне керівництво відновленням та зміцненням Рад депутатів трудящих Української РСР у роки Великої Вітчизняної війни (грудень 1942-1945 рр.) // Наукові праці з історії КПРС. Партійні організації України в роки Великої Вітчизняної війни. - В-во Київ.ун-ту. - 1969. - Випуск 30.; 14. Лазоришин Ю. Формування органів влади на Прикарпатті у повоєнний період // Вісник державної служби України. - №4. - 2010. - С.71-74.; 15. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.45. -Спр. 962.; 16. Держархів Івано-Франківської області. - Ф.П-1. - Оп.1 - Спр. 174.; 17. Держархів Івано-Франківської області. - Ф.П.1. - Оп.1. - Спр.197.; 18. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.46. - Спр. 301.; 19. Балух В. Деякі питання радянського будівництва в західних областях Української РСР у 1944-1945 рр. // Український історичний журнал. - 1985. - №4. - СІ 18-129.; 20. Комуністична партія України в резолюціях і рішеннях з'їздів, конференцій і пленумів ЦК. Т. 2. 1941-1976. - Київ: В-во політичної літератури України, 1977. - Т. 2: 1941-1976 рр. - С. 336-337.; 21. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.23. - Спр.813.; 22. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.46. - Спр.1613.; 23. ЦДАГО України. - Ф.1. - Оп.75. - Спр.61.; 24. ДАРО. - Ф. П-400. - Оп.3. - Спр.8.; 25. ДАВО. - Ф. П-1. - Оп.2. - Спр.3.; 26. Нагірняк М., Лаврецький Р. Політична та ідеологічна боротьба органів комуністичної партії у процесі утвердження режиму в Західній Україні (1944—1945 рр.) // Військово-науковий вісник - 2013. - Вип. 20. - С 66-80.; 27. Возз'єднання західноукраїнських земель з Радянською Україною / Сливка Ю.Ю. - К.: Наукова думка, 1989. - 488 с; 28. ЦДАГО України. - Ф. 1. - Оп.23. - Спр. 3970.; 29. Держархів Івано-Франківської області. - Ф. П-1. - Оп. 1. -

Спр.196.; 30. ДАЛО. - Ф. 5001. - Оп. 2. - Спр. 32.; 31. *Написи історії Волинської обласної партійної організації* / Автор, кол.: І.Гайдай [та ін.]. - К.: Вид-во пол. л-ри України, 1968. - 254 с; 32. ДАТО. - Ф.П-1. - Оп.1 - Спр.649.; 33. Роговин В. Мировая революция и мировая война // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://rulit.net/books/mirovaya-revoljuciya-i-mirovaya-vojna-read-285865-14.html>.

Galyna Starodubets, Volodymyr Starodubets. **Peculiarities of the revival of Soviet Power in Western regions of Ukraine in 1944-1946**

Peculiarities of the process of revival of Soviet Power in Western regions of Ukraine in terms of activity of KP(b)U organizing structure are disclosed in the article. Quantity of the personnel of regional party organizations, dynamics of its growing and the specific of primary centers forming are analyzed.

Key words: KP(b)U, party organizations, rajcom, obcom, Western regions of Ukraine.